

KOMUNIKACIJA KOMISIJE

Smjernice za primjenu prava Unije o zaštiti konkurencije na kolektivne ugovore u pogledu uslova rada samozaposlenih lica bez zaposlenih

(2022/C 374/02)

1. Uvod

(1) Ovim se Smjernicama utvrđuju načela na osnovu kojih se u skladu sa članom 101. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije ocjenjuju sporazumi među privrednim subjektima, odluke udruženja privrednih subjekata i usklađeno djelovanje (pod zajedničkim nazivom „sporazumi”) sklopljeni kao rezultat kolektivnih pregovora između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jednog ili nekoliko privrednih subjekata („jedna ili više drugih ugovornih strana”) u pogledu uslova rada samozaposlenih lica bez zaposlenih.

(2) Za potrebe ovih Smjernica primjenjuju se sljedeće definicije:

(a) „samozaposleno lice bez zaposlenih” označava lice koje nema ugovor o radu ili koje nije u radnom odnosu i koje se za pružanje predmetnih usluga prvenstveno oslanja na svoj lični rad;

(b) „druga ugovorna strana” označava privredni subjekt kojem samozaposlena lica bez zaposlenih pružaju usluge, tačnije njihove profesionalne klijente, uključujući udruženja takvih privrednih subjekata;

(c) „kolektivni ugovor” označava sporazum koji je dogovoren u pregovorima i/ili sklopljen između samozaposlenih lica bez zaposlenih ili njihovih predstavnika i drugih ugovornih strana ako se on po svojoj prirodi i svrsi odnosi na uslove rada takvih samozaposlenih lica bez zaposlenih¹;

(d) „digitalna radna platforma” označava svako fizičko ili pravno lice koje pruža komercijalnu uslugu koja ispunjava sve sljedeće uslove: i. pruža se, barem djelimično, na daljinu elektronskim putem, primjerice putem internet stranica ili mobilnih aplikacija; ii. pruža se na zahtjev primaoca usluge; i iii. uključuje, kao nužnu i ključnu sastavnicu, organizaciju rada koji obavljaju pojedinci, nezavisno o tome obavlja li se taj rad na internetu ili na određenoj lokaciji².

(3) Članom 101. UFEU-a zabranjuju se sporazumi među privrednim subjektima kojima se ograničava konkurencija na unutrašnjem tržištu, osobito ako se njima neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uslovi. Pravila Unije o zaštiti konkurencije temelje se na članu 3. stavu 3. Ugovora o Evropskoj uniji („UEU”), kojim je

¹ Ovim se definicijom ne dovodi u pitanje definicija „kolektivnog ugovora” koja se koristi u državama članicama u kontekstu socijalnog dijaloga.

² Pojam „digitalna radna platforma” definisan je u skladu s Prijedlogom direktive Evropskog parlamenta i Savjeta o poboljšanju radnih uslova u radu putem platformi, COM(2021) 762 final (Prijedlog direktive o radu putem platformi). Komisija će razmotriti potrebu za ažuriranjem definicije u ovim Smjernicama ako se definicija istog pojma u usvojenoj verziji Direktive o radu putem platformi bude značajno razlikovala od nje.

propisano da Unija uspostavlja unutrašnje tržište, uključujući sistem kojim se osigurava da konkurencija ne bude narušena³.

(4) Članom 3. stavom 3. UEU-a usto je propisano da Unija promoviše „visoko konkurentnu socijalnu tržišnu privredu, s ciljem pune zaposlenosti i društvenog napretka”. Isto tako, članom 9. UFEU-a propisano je da „[p]ri utvrđivanju i sprovođenju svojih politika i aktivnosti, Unija uzima u obzir zahtjeve povezane sa promovisanjem visoke nivoa zapošljavanja, garantovanjem dostatne socijalne zaštite, borbom protiv društvene isključenosti te visokim nivoom obrazovanja, osposobljavanja i zaštite zdravlja ljudi”. U tu svrhu Unija prepoznaje važnu ulogu socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja te se u skladu sa članom 152. UFEU-a obavezuje „olakšavati dijalog među socijalnim partnerima poštujući njihovu autonomiju”. Članom 28. Povelje Evropske unije o temeljnim pravima nadalje se priznaje pravo na kolektivno pregovaranje i djelovanje⁴.

(5) Sud Evropske unije („Sud”) uzeo je u obzir ciljeve socijalne politike Unije kad je u predmetu Albany, u kontekstu kolektivnog pregovaranja između socijalnih partnera, presudio da su određena ograničenja konkurencije svojstvena kolektivnim ugovorima između organizacija koje predstavljaju poslodavce i radnike i nužna za poboljšanje uslova rada⁵. Stoga ugovori sklopljeni u okviru kolektivnog pregovaranja između poslodavaca i radnika kojima je cilj, po svojoj prirodi i svrsi, poboljšati uslove rada (uključujući platu), nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a i stoga ne čine povredu prava Unije o zaštiti konkurencije („izuzetak Albany”)⁶.

(6) Za samozaposlena lica situacija je drugačija. Zabrana iz člana 101. UFEU-a primjenjuje se na „privredne subjekte”, što je širok pojam koji obuhvata sve subjekte koji se bave privrednom djelatnošću, bez obzira na njihov pravni status i način na koji se finansiraju⁷. Stoga su samozaposlena lica, čak i ako je riječ o pojedincima koji rade samostalno, u načelu privredni subjekti u smislu člana 101. UFEU-a jer nude svoje usluge uz naknadu na određenom tržištu i obavljaju svoju djelatnost kao nezavisni privredni subjekti⁸.

³ Glava VII. poglavlje 1. odjeljak 1. UFEU-a i Protokol br. 27 UEU-a i UFEU-a.

⁴ Poboljšani uslovi rada i odgovarajuća socijalna zaštita ujedno su temeljna načela evropskog stuba socijalnih prava, u skladu s kojim se sprovodi „savjetovanje sa socijalnim partnerima o osmišljavanju i sprovođenju ekonomskih i socijalnih politika te politika zapošljavanja u skladu s nacionalnom praksom” te ih se podstiče „da pregovaraju o kolektivnim ugovorima i sklapaju ih u svim područjima koja su im relevantna”. Vidjeti osmo načelo evropskog stuba socijalnih prava, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en.

⁵ Presuda od 21. septembra 1999., Albany International BV/Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430, t. 59. Vidjeti i presudu od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 22.; presudu od 11. decembra 2007., International Transport Workers’ Federation i Finnish Seamen’s Union/Viking Line ABP i OÜ Viking Line Eesti, C-438/05, EU:C:2007:772, t. 49.; presudu od 9. jula 2009., 3F/Komisija Evropskih zajednica, C-319/07, EU:C:2009:435, t. 50.

⁶ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 23.; presuda od 21. septembra 1999., Albany International BV/Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430, t. 60.; presuda od 21. septembra 1999., Brentjens’ Handelsonderneming BV/Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen, C-115/97, EU:C:1999:434, t. 57.; presuda od 21. septembra 1999., Maatschappij Drijvende Bokken BV/Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer- en Havenbedrijven, C-219/97, EU:C:1999:437, t. 47.; presuda od 12. septembra 2000., Pavel Pavlov i drugi/Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten, C-180/98, EU:C:2000:428, t. 67.; presuda od 21. septembra 2000., Hendrik van der Woude/Stichting Beatrixoord, C-222/98, EU:C:2000:475, t. 22.; presuda od 3. marta 2011., AG2R Prévoyance/Beaudout Père et Fils SARL, C-437/09, EU:C:2011:112, t. 29.

⁷ Presuda od 23. aprila 1991., Klaus Höfner i Fritz Elser/Macrotron GmbH, C-41/90, EU:C:1991:161, t. 21.; presuda od 16. novembra 1995., Fédération Française des Sociétés d’Assurance, Société Paternelle-Vie, Union des Assurances de Paris-Vie i Caisse d’Assurance et de Prévoyance Mutuelle des Agriculteurs/Ministère de l’Agriculture et de la Pêche, C-244/94, EU:C:1995:392, t. 14.; presuda od 11. decembra 1997., Job Centre coop. arl, C-55/96, EU:C:1997:603, t. 21.

⁸ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 27.; presuda od 28. februara 2013., Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas/Autoridade da Concorrência, C-1/12,

(7) Sud je u tom pogledu pojasnio da izuzetak Albany obuhvata i „lažno samozaposlena lica”, jer se smatra da se nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika⁹. U tom kontekstu Sud pojedinca smatra lažno samozaposlenim licem ako to lice: (a) postupi prema uputstvima svog poslodavca, posebno u pogledu slobode izbora vremena, mjesta i sadržaja svog rada; (b) ne dijeli poslovne rizike poslodavca i (c) za vrijeme trajanja odnosa čini sastavni dio poslodavčevog preduzeća, a time i privrednu jedinicu zajedno s tim preduzećem. Ti se kriterijumi primjenjuju u svrhu primjene prava Unije o zaštiti konkurencije nezavisno o tome je li to lice u skladu s nacionalnim pravom klasifikovano kao samozaposleno lice iz poreskih, administrativnih ili organizacijskih razloga te je za njih potrebna ocjena svakog pojedinačnog slučaja uzimajući u obzir činjenice tog pojedinačnog slučaja¹⁰. Međutim, dok sud ili upravni organ ne utvrde da je lažno samozaposleno lice radnik, to lice nema pravnu sigurnost da će se primjenjivati izuzetak Albany. Ako se utvrdi da je lice radnik, ne postoji opasnost da će to lice pokretanjem kolektivnih pregovora i sklapanjem kolektivnih ugovora kojima je cilj poboljšati uslove rada prekršiti član 101. UFEU-a.

(8) S druge strane, neka samozaposlena lica imaju poteškoća s uticanjem na svoje uslove rada. To se posebno odnosi na samozaposlena lica bez zaposlenika koja rade samostalno i prvenstveno se oslanjaju na sopstveni rad kako bi zaradila za život. Čak i ako nijesu u potpunosti integrisana u poslovanje naručioca na isti način kao i radnici, određena samozaposlena lica bez zaposlenika možda nijesu potpuno nezavisna o svom naručiocu ili možda nemaju dovoljnu pregovaračku moć. Toj su situaciji doprinijela najnovija kretanja na tržištu rada, prije svega trend podugovaranja i eksternalizacije poslovnih i ličnih usluga te digitalizacija proizvodnih procesa i rast ekonomije internet platformi¹¹. Kolektivni pregovori mogu biti važno sredstvo za poboljšanje uslova rada tih samozaposlenih lica bez zaposlenih.

(9) U tom se kontekstu u ovim Smjernicama pojašnjava: (a) da kolektivni ugovori samozaposlenih lica bez zaposlenih koje se nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a; i (b) da Komisija neće intervenirati protiv kolektivnih ugovora samozaposlenih lica bez zaposlenih koje su suočene s neravnotežom u pregovaračkoj moći u odnosu na jednu ili više drugih ugovornih strana.

(10) U ovim Smjernicama objašnjava se kako će Komisija primjenjivati pravo Unije o zaštiti konkurencije, ne dovodeći u pitanje primjenu drugih pravila ili načela prava Unije. Ovim se Smjernicama ne uspostavljaju socijalna prava ni obaveze te one ne utiču na ovlašćenja država članica u području socijalne politike ni na autonomiju socijalnih partnera. One pogotovo ne utiču na nadležnosti država članica i/ili socijalnih partnera u pogledu organizacije kolektivnog pregovaranja u okviru nacionalnog prava i/ili prakse država članica. Njima se ne dovode u pitanje ni definicije pojmova „radnik” i „samozaposleno lice” u skladu s nacionalnim pravom¹²

EU:C:2013:127, t. 36.–37.; presuda od 14. decembra 2006., Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio/Compañía Española de Petróleos SA, C-217/05, EU:C:2006:784, t. 45.

⁹ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 30.–31. i 42.

¹⁰ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media protiv Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 36.–37.

¹¹ Osim toga, zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19 mnoga samozaposlena lica bez zaposlenih postala su još ranjivija jer je njihov gubitak zarade povećan zbog slabih ili nepostojećih nacionalnih programa socijalne sigurnosti i namjenskih mjera podrške. Vidjeti Evropski parlament, Izvještaj od 13. oktobra 2021. o položaju umjetnika i kulturnom oporavku u EU-u (2020/2261(INI)), Odbor za kulturu i obrazovanje, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0283_ME.html#title1.

¹² U skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda temeljna karakteristika radnog odnosa je okolnost da „neko lice tokom određenog razdoblja u korist drugog lica i prema njegovim uputstvima obavlja poslove za koje u zamjenu dobija naknadu”. Treba napomenuti da se klasifikacija lica kao „radnika” ili „samozaposlenog lica” prvenstveno utvrđuje za svaki pojedinačni slučaj u skladu s nacionalnim pravom, uzimajući u obzir sudsku praksu Suda. Vidjeti presudu od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 34.; presudu od 21. februara 2013., L. N./Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte, C-46/12, EU:C:2013:97, t. 40.; presudu od 10. septembra

ni mogućnost samozaposlenih lica bez zaposlenih da zatraže ponovnu klasifikaciju svog radnog statusa (kao ni mogućnost nacionalnih organa/sudova da procjenjuju takve slučajeve) u skladu s pravom Unije ili nacionalnim pravom. Ove Smjernice samo pojašnjavaju uslove pod kojima određena samozaposlena lica bez zaposlenih i jedna ili više drugih ugovornih strana mogu započinjati kolektivne pregovore i sklapati kolektivne ugovore bez opasnosti od povrede člana 101. UFEU-a.

(11) Ovim Smjernicama ne dovodi se u pitanje ni eventualno naknadno tumačenje člana 101. UFEU-a od strane Suda u vezi sa sporazumima koji se zaključuju tokom kolektivnog pregovaranja. One ne utiču na primjenu prava Unije o zaštiti konkurencije, kako je propisano članom 42. UFEU-a i relevantnim zakonodavstvom Unije u području poljoprivrede i ribarstva¹³. Nadalje, ove Smjernice primjenjuju se ne dovodeći u pitanje primjenu člana 101. stava 3. UFEU-a, kojim se od člana 101. stava 1. UFEU-a izuzimaju sporazumi koji: (a) doprinose poboljšanju proizvodnje ili distribucije proizvoda ili promovišu tehnički ili ekonomski napredak; (b) prenose pravedan dio svojih koristi na potrošače; (c) sadržavaju samo neophodna ograničenja konkurencije; i (d) stranama ne pružaju mogućnost isključivanja konkurencije u pogledu znatnog dijela predmetnih proizvoda ili usluga¹⁴.

(12) Kako bi se izbjegle sumnje, kolektivni ugovori o kojima pregovaraju i koje sklapaju samozaposlena lica, a koji nijesu obuhvaćeni područjem primjene ovih Smjernica, ne predstavljaju nužno povredu člana 101. UFEU, ali iziskuju ocjenu u svakom pojedinačnom slučaju, kao i sa svim drugim vrstama sporazuma među privrednim subjektima.

2.1. Vrste sporazuma obuhvaćene ovim Smjernicama

(13) Ove Smjernice primjenjuju se na „kolektivne ugovore” kako su definisani u tački 2. podtački c.

(14) Ne dovodeći u pitanje diskreciono pravo država članica da utvrde kanale za kolektivno zastupanje samozaposlenih lica, ove Smjernice primjenjuju se na sve oblike kolektivnih pregovora koji se vode u skladu s nacionalnim pravom i praksom, od pregovora preko socijalnih partnera ili drugih udruženja do direktnih pregovora grupe samozaposlenih lica bez zaposlenih ili njihovih predstavnika sa jednom ili više drugih ugovornih strana ili udruženjima tih drugih ugovornih strana. Njima su obuhvaćeni i slučajevi u kojima samozaposlena lica bez zaposlenih, pojedinačno ili kao grupa, žele da budu obuhvaćena postojećim kolektivnim ugovorom (uključivanje, engl. „opt-in”) sklopljenim između druge ugovorne strane i grupe radnika/samozaposlenih pojedinaca.

(15) Uslovi rada samozaposlenih lica bez zaposlenih uključuju pitanja kao što su naknada, nagrade i bonusi, radno vrijeme i raspored rada, praznici, godišnji odmor, fizički prostori u kojima se obavlja rad, zdravlje i sigurnost, osiguranje i socijalna sigurnost te uslove pod kojima

2014, Iraklis Haralambidis/Calogero Casilli, C-270/13, EU:C:2014:2185, t. 28; presudu od 16. jula 2020.; presudu od 16. jula 2020., Governo della Repubblica italiana (Status italijanskih mirovnih sudija), C-658/18, EU:C:2020:572.

¹³ Članci od 206. do 210. Uredbe (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju van snage uredbi Savjeta (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007 (SL L 347, 20.12.2013., str. 671.); članci 40. i 41. Uredbe (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. o zajedničkom uređenju tržišta proizvodima ribarstva i akvakulture, izmjeni uredbi Savjeta (EZ) br. 1184/2006 i (EZ) br. 1224/2009 i stavljanju van snage Uredbe Savjeta (EZ) br. 104/2000 (SL L 354, 28.12.2013., str. 1.).

¹⁴ Tačka 34. Komunikacije Komisije – Obavještenje – Smjernice za primjenu člana 81. stava 3. Ugovora (SL C 101, 27.4.2004., str. 97).

samozaposlena lica bez zaposlenih imaju pravo da prestanu da pružaju svoje usluge ili pod kojima druga ugovorna strana ima pravo da prestane da koristi njihove usluge.

(16) Pregovaranje o kolektivnim ugovorima i njihovo sklapanje pretpostavlja određeni stepen koordinacije među više stranaka na svakoj pregovaračkoj strani prije nego što se kolektivni ugovor u pregovorima dogovori i sklopi. Takva koordinacija može biti u obliku ugovora ili razmjene informacija među strankama sa svake pregovaračke strane kako bi se odlučilo o zajedničkom pristupu predmetu (uslovi rada) i/ili obliku pregovora (npr. multilateralno ili putem imenovanja predstavnika). Pod uslovom da je takva koordinacija nužna i srazmjerna za pregovore ili sklapanje kolektivnog ugovora, za potrebe ovih Smjernica s njom će se postupiti na isti način kao i s kolektivnim ugovorom s kojim je povezana (ili, ako su pregovori bili neuspješni, bi bila povezana)¹⁵.

(17) Ove Smjernice ne obuhvataju odluke udruženja ili sporazume ili usklađena djelovanja među privrednim subjektima izvan konteksta pregovora (ili priprema za pregovore) između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana radi poboljšanja uslova rada samozaposlenih lica bez zaposlenih. Konkretno, njima nijesu obuhvaćeni sporazumi koji nadilaze regulisanje uslova rada ili kojima se utvrđuju uslovi (posebno cijena) pod kojima samozaposlena lica bez zaposlenih ili jedna ili više drugih ugovornih strana potrošačima¹⁶ nude usluge ili kojima se ograničava sloboda privrednih subjekata da zaposle radnu snagu koja im je potrebna.

Primjer 1.

Situacija: Samozaposleni dostavljači bez zaposlenih pružaju svoje usluge trima platformama za dostavu koje su aktivne u gradu B. Postoji kolektivni ugovor između platformi za dostavu i dostavljača kojim se utvrđuju naknade koje platforme moraju platiti dostavljačima za njihove usluge te minimalne obaveze koje platforme imaju prema dostavljačima u pogledu zdravlja i sigurnosti na radu. Kolektivnim ugovorom propisano je da dostavljači ograničavaju svoje usluge na određeno područje grada. U tu svrhu grad je sporazumom podijeljen na tri odvojena područja, po jedno za dostavljače svake platforme. Zasebno, samozaposleni dostavljači bez zaposlenih u gradu B međusobno su se sporazumjeli da neće obavljati više od dvadeset isporuka u roku od četiri sata unutar radnog dana.

Analiza: Primjer se odnosi na dva sporazuma između privrednih subjekata u smislu člana 101. UFEU-a: (a) kolektivni ugovor između platformi i samozaposlenih dostavljača bez zaposlenih; i (b) ugovor među samozaposlenim dostavljačima bez zaposlenih o najvećem broju isporuka. Kolektivni ugovor obuhvaćen je ovim Smjernicama jer je rezultat kolektivnih pregovora i njime se uređuju uslovi rada (naknade, zdravstveni i sigurnosni uslovi) pod kojima samozaposleni dostavljači bez zaposlenih pružaju svoje usluge platformama. Međutim, dio kolektivnog ugovora kojim se područje grada dijeli među tri platforme ne odnosi se na uslove

¹⁵ Na primjer, Smjernicama je obuhvaćena koordinacija među drugim ugovornim stranama pri odlučivanju o rasponu naknada o kojem u kolektivnim pregovorima mogu raspravljati sa samozaposlenim licima bez zaposlenih. Takva je koordinacija obuhvaćena Smjernicama u mjeri u kojoj je nužna i srazmjerna za pregovore o kolektivnom ugovoru ili njegovo sklapanje (tačka 16.) i ne čini antikonkurentski sporazum (tačka 17.). Antikonkurentski sporazum može nastati, na primjer, ako druge ugovorne strane upotrebljavaju informacije razmijenjene u okviru takve koordinacije kao referentnu tačku kako bi jednostrano odredile jednaku naknadu za svoja samozaposlena lica bez zaposlenih. Ta praksa nije obuhvaćena ovim Smjernicama jer nadilazi ono što je nužno i srazmjerno za učestvovanje u kolektivnim pregovorima sa samozaposlenim licima bez zaposlenih.

¹⁶ Član 2. stav 1. Direktive 2011/83/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Savjeta 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta te o stavljanju van snage Direktive Savjeta 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 304, 22.11.2011., str. 64.).

rada, nego predstavlja ugovor o podjeli tržišta, koji kao takav vjerovatno predstavlja povredu člana 101. UFEU-a s obzirom na cilj¹⁷.

S druge strane, zasebni ugovor među samozaposlenim dostavljačima bez zaposlenika o broju isporuka po radnom danu nije rezultat kolektivnih pregovora između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana te stoga nije obuhvaćen ovim Smjernicama, već bi ga trebalo ocijeniti zasebno.

Primjer 2.

Situacija: Profesionalni sportski klubovi u državi članici X međusobno su se sporazumjeli da neće zapošljavati sportiste prelaskom iz jednog kluba u drugi sve dok su na snazi ugovori sportista sa sportskim klubovima. Klubovi se koordiniraju i u pogledu nivoa naknada za sportiste starije od 35 godina.

Analiza: Dogovori među sportskim klubovima predstavljaju ugovore među privrednim subjektima u smislu člana 101. UFEU-a. Ti dogovori nijesu obuhvaćeni ovim Smjernicama jer nijesu postignuti u pregovorima između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana te time nijesu kolektivni ugovori. Prvi dogovor vjerovatno predstavlja povredu člana 101. UFEU-a jer se njime ograničava konkurencija među sportskim klubovima u pogledu zapošljavanja najboljih sportista na tržištu. Drugi dogovor (o utvrđivanju plata) isto tako može predstavljati povredu člana 101. UFEU-a jer se u suštini radi o ugovoru među konkurentima (klubovima) u cilju ujednačavanja ulaznih troškova.

Opštenito, ovaj primjer prikazuje prakse privrednih subjekata na tržištu rada koje nijesu obuhvaćene područjem primjene ovih Smjernica i koje vjerovatno predstavljaju povredu člana 101. UFEU-a.

2.2. Osobe na koje se primjenjuju ove Smjernice

(18) Ove Smjernice obuhvataju kolektivne ugovore koji se odnose na uslove rada „samozaposlenih lica bez zaposlenih” kako su definisana u tački 2. podtački a. Samozaposlena lica bez zaposlenih mogu se za pružanje usluga koristiti određenom robom ili imovinom. Na primjer, čistač upotrebljava pribor za čišćenje, a muzičar svira muzički instrument. U tim se slučajevima roba upotrebljava kao pomoćno sredstvo za pružanje konačne usluge te bi se time smatralo da se samozaposlena lica bez zaposlenih oslanjaju na svoj lični rad. S druge strane, ove Smjernice ne primjenjuju se na situacije u kojima se privredna djelatnost samozaposlenog lica bez zaposlenih sastoji samo od dijeljenja ili iskorištavanja robe ili imovine ili preprodaje robe/usluga. Na primjer, ako samozaposleno lice bez zaposlenih iznajmljuje smještaj ili preprodaje automobilske djelove, te se djelatnosti odnose na iskorištavanje imovine i preprodaju robe, a ne na sopstveni rad.

(19) U odjeljku 3. ovih Smjernica utvrđuju se kategorije kolektivnih ugovora koji uključuju samozaposlena lica bez zaposlenih za koje Komisija smatra da nijesu obuhvaćene područjem primjene člana 101. UFEU-a, a u odjeljku 4. ovih Smjernica utvrđuju se kategorije kolektivnih ugovora u odnosu na koje Komisija neće intervenisati. Nezavisno o činjenici što su samozaposleno lice bez zaposlenih ili kolektivni ugovor obuhvaćeni kategorijama utvrđenim u odjeljcima 3. ili 4. ovih Smjernica, i dalje se primjenjuju opšta načela kojima se definiše područje primjene ovih Smjernica utvrđeno u ovom odjeljku. Kriterijumi iz odjeljaka 3. i 4.

¹⁷ Ograničenje konkurencije moglo bi se utvrditi i ako bi kolektivnim ugovorom bila uređena druga pitanja koja nadilaze uslove rada, kao što je radno vrijeme tokom kojeg bi tri platforme pružale svoje usluge.

moraju biti ispunjeni u trenutku kada samozaposlena lica bez zaposlenih kolektivno pregovaraju i zaključuje ugovor sa jednom ili više drugih ugovornih strana.

3. Kolektivni ugovori samozaposlenih lica bez zaposlenih uporedivih s radnicima koji nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a

(20) U slučajevima u kojima se samozaposlena lica bez zaposlenih nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika, smatraće se da su njihovi kolektivni ugovori izvan područja primjene člana 101. UFEU-a, bez obzira na to ispunjavaju li ta lica kriterijume za lažno samozaposlena lica (vidjeti tačku 7. ovih Smjernica)¹⁸.

(21) Sud je presudio da se kolektivni ugovor koji obuhvata samozaposlene pružaoce usluga može smatrati rezultatom dijaloga među socijalnim partnerima ako se pružaoци usluga nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika¹⁹. Sud je potvrdio da u današnjoj ekonomiji nije uvijek lako odrediti imaju li određeni samozaposleni pružaoци usluga status privrednog subjekta²⁰. Sud je presudio i da pružalac usluga može izgubiti svoj status samozaposlenog privrednog subjekta, i prema tome privrednog subjekta, ako ne određuje samostalno svoje postupanje na tržištu, nego u potpunosti zavisi o svom naručiocu jer ne snosi finansijske i poslovne rizike koji proizlaze iz njegove djelatnosti i funkcioniše kao pomoćni organ koji je integrisan u preduzeće tog naručioca²¹.

(22) Na osnovu tih kriterijuma i uzimajući u obzir kretanja na tržištima rada Unije i na nacionalnim tržištima rada (u smislu zakonodavstva i sudske prakse), za potrebe ovih Smjernica Komisija smatra da se u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika nalaze sljedeće kategorije samozaposlenih lica bez zaposlenih navedenih u odjeljcima 3.1., 3.2. i 3.3 ovih Smjernica, te da kolektivni ugovori koje ona dogovore u pregovorima i sklope stoga nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a²²:

3.1. Ekonomski zavisna samozaposlena lica bez zaposlenih

(23) Samozaposlena lica bez zaposlenih koja svoje usluge pružaju isključivo ili pretežno jednoj drugoj ugovornoj strani vjerovatno su u položaju ekonomske zavisnosti o toj drugoj ugovornoj strani. Opštenito, takva samozaposlena lica bez zaposlenih ne određuju samostalno svoje ponašanje na tržištu i uveliko zavise o drugoj ugovornoj strani te čine sastavni dio njenog poslovanja, a time i privrednu jedinicu zajedno s tom drugom ugovornom stranom. Nadalje, takva samozaposlena lica bez zaposlenih vjerovatnije će dobijati uputstva o tome kako bi se njihov rad trebao obavljati. Pitanje ekonomski zavisnih samozaposlenih lica bez zaposlenih prepoznato je u nizu nacionalnih zakona kojima se takvim samozaposlenim licima bez

¹⁸ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411; presuda od 21. septembra 1999., Albany International BV/Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430.

¹⁹ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 31. i 42.

²⁰ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 32.

²¹ Presuda od 4. decembra 2014., FNV Kunsten Informatie en Media/Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, t. 33.; presuda od 14. decembra 2006., Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio/Compañía Española de Petróleos SA, C-217/05, EU:C:2006:784, t. 43.–44.

²² Kategorije samozaposlenih lica bez zaposlenih utvrđene u odjeljcima 3. i 4. mogu se preklapati. Neka samozaposlena lica bez zaposlenih stoga bi se mogla svrstati u više od jedne od tih kategorija.

zaposlenih daje pravo na kolektivno pregovaranje, pod uslovom da ispunjavaju kriterijume utvrđene odgovarajućim nacionalnim mjerama²³.

(24) Komisija smatra da je samozaposleno lice bez zaposlenih u položaju ekonomske zavisnosti ako to lice u periodu od jedne ili dvije godine u prosjeku najmanje 50 % svog ukupnog dohotka od rada ostvaruje od samo jedne druge ugovorne strane²⁴.

(25) Stoga kolektivni ugovori koji se odnose na uslove rada, sklopljeni između samozaposlenih lica bez zaposlenih koja su u položaju ekonomske zavisnosti i druge ugovorne strane o kojoj su ekonomski zavisni, nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a.

Primjer 3.

Situacija: Društvo X je društvo arhitekata koje za dovršetak svojih projekata sklapa ugovore s velikim brojem (samozaposlenih) arhitekata. Arhitekti 90 % svog dohotka ostvaruju od društva X, što je dokazano njihovim poreskim prijavama. Arhitekti kolektivno pregovaraju i s društvom X sklapaju ugovor kojim su predviđeni radno vrijeme u trajanju od najviše 45 sati sedmično, godišnji odmor u trajanju od 26 kalendarskih dana i određene stope naknade na osnovu nivoa iskustva pojedinih arhitekata.

Analiza: Samozaposleni arhitekti bez zaposlenih, kao i drugi nezavisni izvođači, opštenito se smatraju privrednim subjektima u smislu člana 101. UFEU-a te se stoga ta odredba primjenjuje na sporazume među njima. Međutim, ugovor sklopljen između samozaposlenih arhitekata bez zaposlenih i društva X ne bi bio obuhvaćen područjem primjene člana 101. UFEU-a jer je riječ o kolektivnom ugovoru koji se odnosi na uslove rada sklopljenom između društva X i pojedinaca za koje se može smatrati da se nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika (u smislu ekonomske zavisnosti). U ovom primjeru arhitekti su ekonomski zavisni o drugoj ugovornoj strani (društvo X) jer od tog društva ostvaruju 90 % svog dohotka. Stoga se može smatrati da čine sastavni dio društva X.

3.2. Samozaposlena lica bez zaposlenih koja rade „uporedo” s radnicima

(26) Samozaposlena lica bez zaposlenih koja za istu drugu ugovornu stranu obavljaju iste ili slične poslove „uporedo” s radnicima nalaze se u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika. Ta samozaposlena lica bez zaposlenih svoje usluge pružaju prema uputstvima druge ugovorne strane i ne snose komercijalne rizike njene djelatnosti niti su dovoljno nezavisna u pogledu obavljanja predmetne privredne djelatnosti. Nadležni nacionalni organi/sudovi trebaju odlučiti treba li ugovorni odnos samozaposlenih lica koja rade uporedo s radnicima reklasifikovati kao radni odnos. Međutim, samozaposlena lica bez zaposlenih i dalje bi trebala moći da sklapaju kolektivne ugovore u svrhu poboljšanja svojih uslova rada u slučajevima kada nijesu reklasifikovana kao radnici. Takvi su slučajevi prepoznati u praksi u nekoliko država članica u kojima su kolektivnim ugovorima (ili određenim odredbama takvih ugovora) obuhvaćeni radnici i samozaposlena lica koja rade u istom sektoru²⁵.

²³ Na primjer, Njemačka u skladu s odjeljkom 12.a Zakona o kolektivnim ugovorima u verziji objavljenoj 25. avgusta 1969. (Savezni službeni list I, str. 1323.), kako je zadnje izmijenjen članom 8. Zakona od 20. maja 2020. (Savezni službeni list I, str. 1055.); ili Španija u skladu s članom 11. Zakona 20/2007 od 11. jula 2007. o statusu samozaposlenog lica, Službeni list br. 166 od 12. jula 2007., stranice od 29964. do 29978., oslanjale su se na kriterijum ekonomske zavisnosti.

²⁴ Isto vrijedi i za samozaposlena lica bez zaposlenih koja svoje usluge drugoj ugovornoj strani pružaju u periodu kraćem od godinu dana.

²⁵ Vidjeti, na primjer, član 14. Kolektivnog ugovora o radu za dramsku i plesnu umjetnost u Holandiji koji su sklopili Kunstenbond (Sindikato umjetnika) i Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (Holandsko udruženje scenskih umjetnosti)

(27) Stoga kolektivni ugovori koji se odnose na uslove rada sklopljeni između druge ugovorne strane i samozaposlenih lica bez zaposlenih koja za drugu ugovornu stranu obavljaju iste ili slične poslove uporedo s radnicima nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a. Isto vrijedi i za kolektivne ugovore koji u skladu s nacionalnim pravom i/ili praksom država članica obuhvataju i radnike i samozaposlena lica bez zaposlenih.

Primjer 4.

Situacija: Društvo X organizuje koncerte orkestara i druga događanja klasične muzike. Za društvo X radi više muzičara u svojstvu radnika ili samozaposlenih lica na osnovu godišnjih ugovora. Ti muzičari, nezavisno o svom statusu, dobijaju uputstva direktora za kulturu društva X o djelima koja moraju izvoditi, rasporedu i mjestu proba te o događanjima na kojima moraju učestvovati. Društvo X član je Udruženja organizatora muzičkih događanja, a muzičari (radnici i samozaposlena lica) koji rade za društvo X članovi su Udruženja muzičara. Između dvije organizacije koje zastupaju interese svojih članova sklopljen je kolektivni ugovor. Tim je kolektivnim ugovorom utvrđena gornja granica od 45 radnih sati sedmično za sve muzičare i odobren im je poseban dopust od jednog dana nakon što u istoj sedmici nastupe na tri koncerta.

Analiza: Samozaposleni muzičari bez zaposlenih, kao i drugi nezavisni izvođači, opštenito se smatraju privrednim subjektima u smislu člana 101. UFEU-a te se stoga ta odredba primjenjuje na sporazume među njima. Međutim, samozaposleni muzičari bez zaposlenih navedeni u ovom primjeru nalaze se u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika u društvu X u pogledu podređenosti i sličnosti zadataka. Oni obavljaju iste zadatke kao i zaposleni muzičari (tj. izvode muziku na događajima), moraju slijediti ista uputstva društva X u pogledu sadržaja, mjesta i vremena izvođenja te su angažovani u sličnom trajanju kao i zaposleni muzičari. Stoga kolektivni ugovor kojim se uređuju uslovi rada tih samozaposlenih muzičara koji rade „uporedo” sa zaposlenim muzičarima nije obuhvaćen područjem primjene člana 101. UFEU-a.

3.3. Samozaposlena lica bez zaposlenih koja rade putem digitalnih radnih platformi

(28) Pojava ekonomije internet platformi i rad putem digitalnih radnih platformi stvorili su novu stvarnost za određena samozaposlena lica bez zaposlenih koja se nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika u odnosu na digitalne radne platforme putem kojih ili za koje rade. Samozaposlena lica bez zaposlenih mogu zavisiti o digitalnim platformama, posebno u svrhu dopiranja do klijenata, i često se mogu naći pred radnim ponudama tipa „uzmi ili ostavi”, uz malen ili nikakav prostor za pregovaranje o uslovima rada, uključujući naknadu za rad. Digitalne radne platforme obično mogu jednostrano nametnuti uslove radnog odnosa, bez prethodnog obavješćavanja samozaposlenih lica bez zaposlenih ili konsultovanja s njima.

(29) Nedavna sudska praksa i razvoj zakonodavstva na nacionalnom nivou pružaju dodatne naznake da su takva samozaposlena lica uporediva s radnicima. U kontekstu slučajeva koji se odnose na klasifikaciju radnog statusa nacionalni organi/sudovi sve više prepoznaju zavisnost pružalaca usluga o određenim vrstama platformi, pa čak i postojanje radnog odnosa²⁶. Isto tako,

za period od 1. januara 2022. do 31. decembra 2023., dostupan na https://napk.nl/wp-content/uploads/2022/03/Cao-TD-2022-2023-V1_ENG_v.2.pdf i vidjeti član 2. Kolektivnog ugovora za profesionalne novinare, koji su sklopili Gospodarska zbornica Slovenije (Privredna komora Slovenije), Svet RTV Slovenija (Savjet RTV Slovenije) i Združenje radijskih postaja Slovenije (Udruženje radio stanica Slovenije) i Sindikat novinarjev Slovenije (Sindikat novinara Slovenije), dostupno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=KOLP49>

²⁶ Za detaljan pregled sudske prakse u devet država članica EU-a, Švajcarskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu vidjeti Hiebl, C., *Case Law on the Classification of Platform Workers: Cross-European Comparative Analysis and Tentative Conclusions* (Sudska praksa o klasifikaciji radnika na platformama: uporedna analiza na evropskom nivou i privremeni

neke države članice donijele su zakonodavstvo²⁷ kojim se uspostavlja pretpostavka radnog odnosa ili pravo na kolektivno pregovaranje za lica koja pružaju usluge digitalnim platformama ili putem njih.

(30) Pojam „digitalna radna platforma” definisan je u tački 2. podtački d. Digitalne radne platforme razlikuju se od drugih internet platformi po tome što organizuju rad koji pojedinci obavljaju na jednokratni ili višekratni zahtjev primaoca usluge koju pruža platforma. Organizacija rada koji obavljaju pojedinci trebala bi u najmanju ruku podrazumijevati važnu ulogu u usklađivanju potražnje za uslugom s radom pojedinca koji je u ugovornom odnosu s digitalnom radnom platformom i koji je dostupan za obavljanje određene zadaće te može uključivati druge aktivnosti kao što je obrada plaćanja. Internet platforme koje ne organizuju rad pojedinaca, nego samo osiguravaju načine na koje pružaoci usluga mogu doći do krajnjeg korisnika, na primjer oglašavanjem ponuda ili zahtjeva za usluge ili objedinjavanjem i prikazivanjem dostupnih pružalaca usluga u određenom području, bez daljeg učestvovanja, ne bi se trebale smatrati digitalnom radnom platformom. Na primjer, platforma koja samo objedinjuje i prikazuje pojedinosti o vodoinstalaterima koji su dostupni u određenom području, omogućujući tako korisnicima da stupe u kontakt s vodoinstalaterima kako bi mogli koristiti njihove usluge na zahtjev, ne smatra se digitalnom radnom platformom jer ne organizuje rad vodoinstalatera. Definicija digitalne radne platforme trebala bi biti ograničena na pružaoce usluga za koje organizacija rada koji obavlja pojedinac, kao što je prevoz lica ili robe ili čišćenje, predstavlja nužnu i osnovnu, a ne samo manju i isključivo pomoćnu komponentu.

(31) S obzirom na ta razmatranja, kolektivni ugovori između samozaposlenih lica bez zaposlenih i digitalnih radnih platformi koji se odnose na uslove rada nijesu obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a.

Primjer 5.

Situacija: Skupina vozača koji rade za platforme za naručivanje prevoza započinje pregovore s regionalnim udruženjem platformi za naručivanje prevoza radi sklapanja kolektivnog ugovora u cilju poboljšanja uslova rada vozača. Prije početka pregovora s vozačima platforme za naručivanje prevoza (članovi udruženja) koordiniraju svoju pregovaračku strategiju. Osim o strategiji za pregovore s vozačima platforme za naručivanje prevoza raspravljaju i o mogućnosti postizanja dogovora o najnižoj cijeni po vožnji. Pregovori između udruženja platformi i vozača u konačnosti su neuspješni i nije sklopljen kolektivni ugovor. Nakon toga udruženje platformi za naručivanje prevoza donosi odluku kojom se utvrđuje najniža cijena od 10 EUR po vožnji za potrošače.

Analiza: Platforme za naručivanje prevoza pokušale su da pregovaraju preko svog udruženja o kolektivnom ugovoru s vozačima u cilju poboljšanja uslova rada vozača. Pregovori između samozaposlenih vozača bez zaposlenih i udruženja platformi ne bi bili obuhvaćeni područjem primjene člana 101. UFEU-a bez obzira na to je li ugovor sklopljen ili ne. Isto vrijedi i za

zaključci), *Comparative Labour Law & Policy Journal*, 2. maja 2021., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3839603.

²⁷ Vidjeti, na primjer, Španiju: Kraljevska uredba sa zakonskom snagom 9/2021 od 11. maja 2021. o izmjeni preinačenog teksta Zakona o radu, odobrenog Kraljevskom zakonodavnom uredbom 2/2015 od 23. oktobra 2015., kako bi se garantovala radnička prava licima koja se bave distribucijom na području digitalnih platformi, Službeni list br. 113 od 12. maja 2021., str. 56733.–56738.; ili Grčku: Zakon 4808/2021 o zaštiti rada – osnivanju nezavisnog organa „Inspekcije rada” – ratifikaciji Konvencije br. 190 Međunarodne organizacije rada o iskorjenjivanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada – ratifikaciji Konvencije br. 187 Međunarodne organizacije rada o promovisanju okvira za sigurnost i zdravlje na radnom mjestu – sprovođenju Direktive (EU) 2019/1158 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i drugih propisa Ministarstva rada i socijalnih pitanja te drugih hitnih mjera Helenske Republike, Službeni list A' 101/19-06-2021.

koordinaciju među platformama koja je prethodila pregovorima s vozačima, pod uslovom da je takva koordinacija bila nužna i proporcionalna za pregovore o kolektivnom ugovoru obuhvaćenom ovim Smjernicama.

Međutim, rasprave među platformama o najnižoj cijeni po vožnji koja se naplaćuje od potrošača ne odnose se na uslove rada. Budući da se platforme za naručivanje prevoza međusobno takmiče, usklađivanje cijena među konkurentima moglo bi predstavljati povredu člana 101. UFEU-a s obzirom na cilj.

U svakom slučaju, odluka koju je donijelo udruženje platformi za naručivanje prevoza o određivanju najniže cijene po vožnji ne bi bila obuhvaćena područjem primjene ovih Smjernica jer nije rezultat kolektivnih pregovora između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana. Umjesto toga, rezultat je sporazuma među članovima udruženja, tj. platformama (koje su druge ugovorne strane).

Suprotno tome, da su samozaposleni vozači bez zaposlenih i udruženje platformi zajednički dogovorili minimalnu ili fiksnu cijenu (naknadu) od 10 EUR po vožnji za vozače (nezavisno o načinu na koji se taj trošak prenosi na potrošače), smatralo bi se da se takav ugovor odnosi na uslove rada i da stoga nije obuhvaćen područjem primjene člana 101. UFEU-a.

4. Sprovođenje prioriteta Komisije

(32) U nekim slučajevima samozaposlena lica bez zaposlenih koja se ne nalaze u situaciji uporedivoj sa situacijom radnika ipak mogu imati poteškoća s uticanjem na uslove rada jer su u slabijem pregovaračkom položaju u odnosu na jednu ili više drugih ugovornih strana. Stoga, čak i ako se ne može pretpostaviti da su njihovi kolektivni ugovori izvan područja primjene člana 101. UFEU-a, ta se samozaposlena lica bez zaposlenih zapravo mogu suočiti s poteškoćama koje su slične onima s kojima se suočavaju samozaposlena lica bez zaposlenih u prethodno opisanim kategorijama navedenim u odjeljcima 3.1., 3.2. i 3.3. ovih Smjernica. Komisija zbog toga neće intervenirati protiv sljedećih kategorija kolektivnih ugovora:

4.1. Kolektivni ugovori između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana koje imaju određeni nivo privredne snage

(33) Samozaposlena lica bez zaposlenih koja posluju sa jednom ili više drugih ugovornih strana koje imaju određeni nivo privredne snage, a time i kupovne moći, mogu imati nedostatnu pregovaračku moć da utiču na svoje uslove rada. U tom slučaju kolektivni ugovori mogu biti legitimno sredstvo za ispravljanje neravnoteže u pregovaračkoj moći između dvije strane.

(34) U skladu sa tim, Komisija neće intervenirati protiv kolektivnih ugovora o uslovima rada sklopljenih između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana u slučajevima u kojima postoji takva neravnoteža u pregovaračkoj moći²⁸. Pretpostaviće se da takva neravnoteža postoji u bilo kojem od sljedećih slučajeva:

²⁸ Ove Smjernice ne bi trebalo tumačiti kao da se njima uspostavlja (pozitivan) prioritet sprovođenja Komisije u pogledu kolektivnih pregovora i ugovora između samozaposlenih lica bez zaposlenih i jedne ili više drugih ugovornih strana u slučajevima u kojima takva neravnoteža u pregovaračkoj moći ne postoji.

(a) ako samozaposlena lica bez zaposlenih pregovaraju o kolektivnim ugovorima ili ih sklapaju sa jednom ili više drugih ugovornih strana koje predstavljaju cijeli sektor ili industriju;

(b) ako samozaposlena lica bez zaposlenih pregovaraju o kolektivnim ugovorima ili ih sklapaju sa drugom ugovornom stranom čiji ukupni godišnji promet i/ili ukupna godišnja bilansa premašuju 2 miliona EUR ili čiji je broj zaposlenih jednak ili veći od 10 lica, ili sa nekoliko drugih ugovornih strana koje zajedno premašuju jedan od tih pragova²⁹.

(35) Neravnoteža u pregovaračkoj moći može postojati i u drugim slučajevima, zavisno o pojedinačnim preovladavajućim okolnostima.

Primjer 6.

Situacija: Društva X, Y i Z pružaju usluge održavanja i popravke automobila. Ukupni promet društva X iznosi 700.000 EUR, promet društva Y iznosi 1 milion EUR, a promet društva Z 500.000 EUR. Samozaposleni mehaničari bez zaposlenih koji rade za ta društva kao nezavisni pružaoci usluga nijesu zadovoljni niskim naknadama i lošim bezbjednosnim uslovima, te odlučuju da zajednički pregovaraju sa trgovačkim društvima X, Y i Z kako bi poboljšali svoje uslove rada. Tri društva odbijaju da pregovaraju, tvrdeći da bi svaki kolektivni ugovor sa samozaposlenim mehaničarima bez zaposlenih predstavljao povredu člana 101. UFEU-a.

Analiza: I samozaposleni mehaničari bez zaposlenih i tri društva za automobilske usluge su privredni subjekti u smislu člana 101. UFEU-a. Pretpostavka neravnoteže u pregovaračkoj moći ne bi se primjenjivala kad bi društva X, Y ili Z pregovarala samostalno jer nijedno od njih ne dostiže prag prometa od 2 miliona EUR utvrđen u tački 34. ovih Smjernica. Međutim, pretpostavka se primjenjuje ako tri društva pregovaraju zajednički jer ukupni promet triju društava premašuje prag prometa od 2 miliona EUR. U tom slučaju Komisija ne interveniše protiv kolektivnih pregovora i ugovora o uslovima rada između samozaposlenih mehaničara bez zaposlenih i triju društava za automobilske usluge.

4.2. Kolektivni ugovori samozaposlenih lica u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom ili zakonodavstvom Unije

(36) U nekim je slučajevima nacionalni zakonodavac radi ostvarivanja socijalnih ciljeva nastojao da riješi problem neravnoteže u pregovaračkoj moći sa kojim se suočavaju određene kategorije samozaposlenih lica bez zaposlenih, bilo (a) dodjelom prava na kolektivno pregovaranje tim licima, bilo (b) isključivanjem kolektivnih ugovora koje su sklopila samozaposlena lica u određenim zanimanjima iz područja primjene nacionalnog prava zaštite konkurencije. Ako se takvim nacionalnim zakonodavstvom nastoje ostvariti socijalni ciljevi, Komisija neće intervenisati protiv kolektivnih ugovora koji se odnose na uslove rada i uključuju kategorije samozaposlenih lica bez zaposlenih na koje se primjenjuje to nacionalno zakonodavstvo.

Primjer 7.

²⁹ Izračunato u skladu sa glavom 1. Priloga Preporuci Komisije od 6. maja 2003. o definiciji mikropreduzeća te malih i srednjih preduzeća (SL L 124, 20.5.2003., str. 36.).

Situacija: Iz područja primjene nacionalnog prava zaštite konkurencije države članice A isključeni su sporazumi koje sklope određena samozaposlena lica u sektoru kulture.

Analiza: Država članica A je u skladu sa socijalnim ciljevima utvrdila sektorsko izuzeće od nacionalnog prava zaštite konkurencije. To znači da se prema nacionalnom pravu zaštite konkurencije kolektivni ugovori sklopljeni između pojedinaca na koje se izuzeće odnosi i preduzeća kojima oni pružaju svoje usluge ne smatraju antikonkurentskim. Komisija stoga neće intervenirati protiv kolektivnih ugovora koje su sklopila samozaposlena lica bez zaposlenih i koji su obuhvaćeni nacionalnom mjerom.

Primjer 8.

Situacija: Zakonom o radu države članice B utvrđuje se pravo samozaposlenih audiovizuelnih prevodilaca na kolektivno pregovaranje sa društvima kojima pružaju svoje usluge.

Analiza: Nacionalni zakonodavac države članice B izričito je dodijelio pravo na kolektivno pregovaranje određenim samozaposlenim licima, odnosno samozaposlenim audiovizuelnim prevodiocima. To nacionalno zakonodavstvo, kojim se nastoji ostvariti socijalni cilj, namijenjeno je ispravljanju neravnoteže u pregovaračkoj moći između tih samozaposlenih lica i društava kojima ona pružaju svoje usluge. Komisija stoga neće intervenirati protiv kolektivnih ugovora koje su sklopili samozaposleni audiovizuelni prevodioci bez zaposlenih i koji su obuhvaćeni nacionalnim zakonodavstvom.

(37) Isto tako, zakonodavstvom Unije određenim samozaposlenim licima bez zaposlenih može se priznati pravo da se pozivaju na kolektivne ugovore kako bi se ispravila neravnoteža u pregovaračkoj moći u odnosu na jednu ili više drugih ugovornih strana.

(38) To je slučaj Direktive 2019/790 Evropskog parlamenta i Savjeta (poznate kao „Direktiva o autorskim pravima”)³⁰, kojom je utvrđeno načelo da autori i izvođači³¹ imaju pravo na odgovarajuću i srazmjernu naknadu ako licenciraju ili prenose svoja isključiva prava na iskorišćavanje svojih djela i svih drugih predmeta koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima³². Autori i izvođači obično su u slabijem ugovornom položaju od jedne ili više drugih ugovornih strana³³, a Direktivom 2019/790 se predviđa mogućnost jačanja njihovog ugovornog položaja kako bi se osigurala pravedna naknada u ugovorima za iskorišćavanje njihovih djela³⁴. Direktivom 2019/790 državama članicama omogućava se fleksibilnost u sprovođenju tog načela primjenom različitih mehanizama (uključujući kolektivno pregovaranje) pod uslovom da poštuju pravo Unije³⁵.

³⁰ Direktiva (EU) 2019/790 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (SL L 130, 17.5.2019., str. 92.).

³¹ Svi autori i izvođači obuhvaćeni su članom 18. Direktive 2019/790, osim autora računarskih programa u smislu člana 2. Direktive 2009/24/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2009. o pravnoj zaštiti računarskih programa (SL L 111, 5.5.2009., str. 16.). Član 23. stav 2. Direktive (EU) 2019/790.

³² Uvodna izjava 72. i član 18. stav 1. Direktive (EU) 2019/790. Vidjeti i uvodnu izjavu 73. te Direktive, prema kojoj bi naknada autorima i izvođačima trebala biti „primjerena i srazmjerna stvarnoj ili potencijalnoj privrednoj vrijednosti licenciranih ili prenesenih prava, uzimajući u obzir doprinos autora ili izvođača ukupnom djelu ili drugim predmetima zaštite kao i sve druge okolnosti slučaja, kao što su tržišne prakse ili stvarno iskorišćavanje djela”.

³³ Uvodna izjava 72. Direktive (EU) 2019/790.

³⁴ Kolektivno pregovaranje može se primjenjivati i u slučajevima navedenim u članu 19. stavu 5., članu 20. stavu 1. i članu 22. stavu 5. Direktive (EU) 2019/790.

³⁵ Uvodna izjava 73. i član 18. stav 2. Direktive (EU) 2019/790. Naime, u uvodnoj izjavi 73. navodi se da bi države članice trebale „moći slobodno da sprovedu načelo primjerene i srazmjerne naknade putem različitih postojećih ili nedavno uvedenih mehanizama, koji bi mogli uključivati kolektivno pregovaranje i druge mehanizme, pod uslovom da su ti mehanizmi usklađeni sa primjenjivim pravom Unije”.

(39) U skladu sa odredbama Direktive (EU) 2019/790 na koje se upućuje u tački 38. ovih Smjernica i ne dovodeći u pitanje druge odredbe te direktive, Komisija neće intervenisati protiv kolektivnih ugovora koje su samozaposleni autori ili izvođači bez zaposlenih sklopili sa jednom ili više drugih ugovornih strana u skladu sa nacionalnim mjerama donijetim na osnovu te direktive.

(40) Tačka 39. ovih Smjernica ne primjenjuje se na kolektivne pregovore zaključene u kontekstu djelatnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje prava ili nezavisnih upravljačkih subjekata³⁶ jer te djelatnosti i dalje podliježu Direktivi 2014/26/EU Evropskog parlamenta i Savjeta³⁷, koja se primjenjuje ne dovodeći u pitanje primjenu pravila Unije o zaštiti konkurencije³⁸.

Primjer 9.

Situacija: Društvo Y je izdavač novina i časopisa. Nekoliko novinara koji rade kao vanjski saradnici piše članke za publikacije društva. Društvo isplaćuje naknadu novinarima na osnovu članaka objavljenih u svim novinama ili časopisima. Novinari nijesu zadovoljni nivoom naknade koju primaju od društva Y te pregovaraju i zajednički dogovaraju sa društvom da tantijeme (naknade) koje isplaćuje poveća za 20 %.

Analiza: U skladu sa ovim Smjernicama, Komisija neće intervenisati protiv kolektivnog ugovora koji su sklopili samozaposleni novinari bez zaposlenih (vanjski saradnici) i društvo Y jer je ugovor sklopljen u skladu sa Direktivom (EU) 2019/790.

³⁶ "Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava" znači svaka organizacija koja je u skladu sa zakonom ili prenosom prava, odobrenjem ili drugim ugovornim sporazumom ovlašćena za upravljanje autorskim ili srodnim pravima u ime više od jednog nosioca prava u zajedničku korist tih nosilaca prava kao svojom jedinom ili glavnom svrhom i koja ispunjava jedan ili oba sljedeća kriterijuma: (a) u vlasništvu je svojih članova ili pod njihovim nadzorom; (b) ustrojena je na neprofitnoj osnovi. „Nezavisni upravljački subjekt” znači svaka organizacija koja je u skladu sa zakonom ili prenosom prava, odobrenjem ili drugim ugovornim sporazumom ovlašćena za upravljanje autorskim ili srodnim pravima u ime više od jednog nosioca prava u zajedničku korist tih nosilaca prava kao svojom jedinom i glavnom svrhom i koja: (a) nije niti u vlasništvu niti pod nadzorom, u cjelosti ili djelimičnom, nosioca prava; i (b) ustrojena je na profitnoj osnovi; član 3. stavovi (a) i (b) Direktive 2014/26/EU.

³⁷ Direktiva 2014/26/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava i srodnih prava te izdavanju odobrenja za više državnih područja za prava na internet korišćenje muzičkih djela na unutrašnjem tržištu (SL L 84, 20.3.2014, str. 72.).

³⁸ Uvodna izjava 56. Direktive 2014/26/EU.